

© Universitetsforlaget
Nordisk politiforskning vol. 1,
Nr. 2/2014 s. 171–179
ISSN Online: 1894-8693

Resumé av den femte Nordiska polisforskningskonferensen

Rolf Granér

Senior Lecturer Police Science, Research Coordinator Institute of Police Education Linnaeus University, Växjö, Sweden¶
E-mail: rolf.graner@lnu.se

Den femte Nordiska polisforskningskonferensen genomfördes den 19–21 augusti vid Polisutbildningen vid Linnéuniversitetet i Växjö med deltagare från alla de nordiska länderna, dock tyvärr med undantag av Island. Det är för tidigt att påstå att konferensen utgör ett genombrott för polisforskningen, men med över 170 deltagare och 44 seminarier var konferensen den största hittills. Den var såtillvida ett genombrott då en stor del av deltagarna kom från polisväsendet, vilka vid tidigare konferenser helt lyst med sin frånvaro eller åtminstone varit fåtaliga. Därtill genomfördes ett antal av seminarierna av representanter för polisverksamheten, eller av forskare i nära kontakt med polisverksamhet. Detta gäller speciellt samarbetet mellan Örebro universitet och polismyndigheten i Örebro län samt Blekinge Tekniska Högskola och polismyndigheten i Blekinge. Seminarierna dominerades dock av akademiska forskare.

Det senare nordiska polisforskningssamarbetet inleddes med ett seminarium i Oslo år 2000, då ett tjugotal forskare träffades för att presentera sin forskning och diskutera gemensamma projekt. Därefter förde den gemensamma nordiska polisforskningen under några år främst ett liv i form av seminarier på de nordiska sociologkonferenserna. Anmärkningsvärt var dock att dessa seminarier var de mest populära på konferenserna. 2007 genomfördes i Växjö den första Nordiska polisforskningskonferensen. I samband med denna startades ett nyhetsbrev för nordisk polisforskning som fungerar som en gemensam länk för den nordiska polisforskningen. Den andra Nordiska polisforskningskonferensen genomfördes av Politihøgskolen i Oslo som i kraft av en egen forskningsavdelning kommit att dominera den nordiska polisforskningen. Därefter följde konferenser vid institutionerna för polisutbildningarna i Umeå och Tammerfors (Tampere). Utöver konferensen i Oslo är alla konferenserna dokumenterade genom proceedings¹.

1. http://lnu.se/polopoly_fs/1.22998!20085.pdf, [http://www.polamk.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/1DA66A6C8EB600DFC2257C2A00261E5C/\\$file/Katsauksia3_web.pdf](http://www.polamk.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/1DA66A6C8EB600DFC2257C2A00261E5C/$file/Katsauksia3_web.pdf)
http://www.polis.umu.se/digitalAssets/82/82326_konferensskrift.pdf

THE PAST, THE PRESENT AND THE FUTURE OF POLICE RESEARCH

Konferensen inleddes med att David Bayley och Maurice Punch höll var sitt anförande under rubriken «The Past, the Present and the Future of Police Research»².

David Bayley är professor emeritus vid School of Criminal Justice, State University of New York, Albany.

Maurice Punch är adjungerad professor vid King's College London och vid London School of Economics.

David Bayley började med att ge en beskrivning av den språngartade utveckling polisforskning genomgått de senaste 50 åren. Han betonade även att de flesta av de reformer som genomförts under de senaste 20–30 åren haft sitt ursprung i polisforskning. Hit hör bl.a. närpolis- och problemorienterat polisarbete, broken windows, hot-spots policing, obligatoriskt gripande vid familjevåld, förbättring av interna disciplinutredningar, oberoende extern granskning av och ökad mångfald bland polispersonalen.

Bayley fortsatte med att framhäva ett antal utmaningar för polisforskning bland såväl poliser som forskare. Han menade att varje forskningsprojekt bör inledas med att analysera vad polisen behöver veta för ökad effektivitet och legitimitet. Här ingår att se var polisen lägger sina resurser och undersöka om detta är det bästa sättet. Detsamma gäller polisens beteenden – är dessa de bästa handlingsstrategierna?

Bayleys nästa två teser var: «Dra fördel av varje studie som är bättre än en icke-studie. Alla studier som är baserade på bra data är bättre än en icke-studie» och «betrakta inte statistik som kungsvägen till vare sig vetenskap eller stringens».

Utifrån detta inledde han med att kritisera en alltför ensidig fokusering på slumpmässigt kontrollerade experiment. Även om dessa teoretiskt sett är kungsvägen till kunskap är de mycket svåra att utföra på fältet. Istället lyfte han fram kvalitativ forskning – deltagande observationer av kunniga granskare är minst lika bra metoder. En annan aspekt av detta tema är att de flesta polisbeslut baseras på instinkt, erfarenhet och magkänsla, *inte* på systematisk datainsamling från deltagande observationer och expertobservationer av vad som händer på fältet.

Därefter gick Bayley in på att polisforskning måste bli en del av polisprofessionalism samt att forskare måste sätta sig in i polisens värld och poliser i forskningsvärlden. Han pekade här på kritiken från polisens sida där akademiker beskrivs som naiva, och kritiken från akademikernas sida där poliserna

2. Föreläsningarna och den efterföljande plenardiskussionen finns inspelade och tillgängliga på <http://lnu.se/institutioner/polisutbildningen/forskning>

beskrivs som icke-reflekterande och antiintellektuella. Polisforskare i gemen måste enligt Bayley delta i polisarbete för att förstå de villkor och begränsningar som utgör polisens vardag. På motsvarande sätt måste poliser sätta sig in i de villkor som gäller för forskningen genom utbildning, fortbildningskurser och konferenser som denna. Det är poliser som skall göra det konkreta arbetet, polisforskarens uppgift är att analysera data så att polismannen kan utföra sitt arbete på ett bättre sätt.

Vidare slog Bayley fast att alla förändringar bör utvärderas. Det finns mycket kreativitet och naturliga experiment på fältet, men de följs inte upp systematiskt och kan därför inte heller kommuniceras.

Avslutande framhöll Bayley betydelsen av ett organiserat samarbete mellan universitet och enskilda polismyndigheter. Han gav några amerikanska exempel på detta. Det kan noteras att hans uppmaning härvidlag kan jämföras med det samarbete som visats prov på mellan polismyndigheter och forskare i Örebro och Blekinge.

Maurice Punch inledde med att påtala en dominerande trend inom polisverksamhet med betoning på professionalisering. I detta inkluderas forskning med fokus på «what works?» och med tydlig koppling till «evidence-based policing». I likhet med Bayley menade han att polisverksamhet inbegriper ett brett område av komplexa processer som inte går att inrymma i kontrollerade experiment.

Punch menade vidare att forskning med fokus på what works bör kompletteras med forskning med inriktning på «what matters», dvs. forskning kring rättvisa, jämlikhet, personlig integritet, mänskliga rättigheter, våldsanvändning, ansvar, styrning, maktmissbruk, diskriminering, etc.

I sin översikt av polisforskningen under de senaste 50 åren fäste han uppmärksamheten vid att de tidiga pionjäreorna kom från USA främst därför att polisen där uppfattades som en problemgrupp (våld, diskriminering, korrupktion) med återkommande skandaler. De följdes av andra forskare från huvudsakligen engelskspråkiga länder, medan andra europeiska samhällen hittills av olika skäl inte varit särskilt öppna för polisforskning.

Forskarna var i de flesta fall ensamforskande män («lone wolf» researchers) som använde deltagande observationer av polisarbete på grundnivå. De studerade som regel polisen i sitt eget samhälle. I centrum för polisforskningen stod fortfarande USA med stor bredd på forskningsområden och metoder samt tidskriftsutgivning.

På senare år har det emellertid skett omfattande förändringar. Den amerikanska hegemonin har för det första blivit utspädd, speciellt genom en inflytelserik ström av publikationer från Storbritannien, Australien och Kanada, vilka visar på ett brett spektrum av polisforskning. För det andra har viktiga nyckel-

personer inom forskningen flyttat till andra kontinenter och utvecklat forskningen där. För det tredje har fler kvinnor attraherats av forskningsfältet. Flera av dem har dessutom studerat andra länder och kulturer än sina egna. För det fjärde har det ökade antalet studenter med annan kulturell bakgrund än värdnationen tillfört forskningen nya forskningsområden och perspektiv.

Maurice Punch betonade tre framtida forskningsområden:

- «Upwards (away from the ground floor, if not the basement)»: I detta inkluderas studier av ledarskapet på olika nivåer, speciellt teamledarskapet och den högsta ledningens villkor. Utifrån Brodeurs begrepp «high and low policing» framhävde han forskning på olika former av icke-traditionell underrättelseverksamhet och dess implikationer för styrning och ansvarsskyldighet.
- «Outwards (partnerships)»: När fungerar samarbetet mellan polis och andra välfärdsagenter bra? Vilken är mer exakt polisens roll? Varför fungerar det ibland illa? Vilka konsekvenser får betoningen på brottsbekämpning på polisens arbete med andra utsatta grupper? Därtill finns en uppsättning andra organ som har polisiära funktioner, som utredning och upprätthållande av lag och ordning, vilka tenderar att få liten uppmärksamhet.
- «Abroad»: Punch underströk återigen betydelsen av att polisforskare går utanför det egna landet och kulturen och/eller skaffar sig en partner med annan kulturell bakgrund. Ett tema som även Lars Holmberg senare skulle ta upp.

CHALLENGES FOR NORDIC POLICE RESEARCH

Dag två var det dags för den nordiska scenen att behandlas. Paul Larsson och Lars Holmberg gav sin respektive syn på temat «Challenges for Nordic Police Research»³.

Paul Larsson är professor vid Politihøgskolen i Oslo och Lars Holmberg var en kort period professor i Polisiär verksamhet vid Ålborgs universitet, men har nu återvänt till sin tidigare tjänst som lektor vid juridiska institutionen vid Köpenhamns universitet.

Paul Larsson inledde med att understryka det stora behovet av forskning om polisiär verksamhet. Mycket av polisens verksamhet är definitivt underbeforskad. Det är i Norge bara i undantagsfall som forskning sker om hur polisiära åtgärder och metoder fungerar. Möjligheten att lära av egen erfarenhet blir därmed begränsad.

3. Föreläsningarna och den efterföljande plenardiskussionen finns inspelade och tillgängliga på <http://lnu.se/institutioner/polisutbildningen/forskning>

Han indikerade att det ofta saknas intresse för att forska både från politikernas och från polisledningars håll, men också bland poliserna själva. Det är både begränsad beställarkompetens och kompetens för att utnyttja och använda den forskning som redan finns.

Därefter beskrev Larsson de områden där det forskats en hel del, till exempel förebyggande åtgärder, ordningspolisarbete, rekrytering och förhör. Han påpekade också faran med att forskningsmiljöer redan nu har en tendens att isolera sig runt vissa teman, där förhørsforskningen är ett exempel (man vill till exempel upprätta en egen masterutbildning, ha egna seminarier etc.).

Paul Larsson framhöll följande luckor i polisforskningen:

- Studier av chefer och «innepolis»/ civila
- Undersökning av mängdbrott
- High policing – det vill säga icke-traditionella polisiära metoder
- Studier av polisens arbete en mening avseende ekonomisk och organiserad brottslighet
- Polis och media
- Jämförande polisforskning, regleringsstudier
- Policing som bedrivs av andra än polisen

Skälen till varför dessa ofta har glömts bort är något olika och handlar om vem som forskar, akademisk bakgrund (kriminologer och sociologer), och att intresset för poliser i yttre tjänst varit dominerande. Vissa fält är nästan stängda för forskning, medan andra områden sannolikt uppfattas som triviala eller tråkiga (t.ex. studier av utredningar av vardagsbrottslighet).

Avslutningsvis tog Larsson upp fördelarna med forskning. Många fokuserar på de direkta fördelarna med att få bättre insatser på mätbara områden. Han betonade emellertid forskningens betydelse för polisens reflexivitet – polisen blir bättre på att se sina handlingar utifrån. Vi glömmar ofta hur viktig forskningen verkligen har varit för till exempel utvecklingen av bättre metoder som förhör, informatörer och tekniker vid gripande. Därtill är forskning avgörande för att få ett normativt bättre polisarbete som står för viktiga samhällsvärden, för rättssäkerhet, för rättvisa, mot våld och mot rasism. En polis för alla. Forskningen är också viktig för demokratin, eftersom den ger insyn i och kontroll av polisens arbete.

Lars Holmberg inledde sin föreläsning med att konstatera att antalet publikationer i nordisk polisforskning ökat i omfattning, men att det fortfarande verkar vara studier från Sverige och Norge som är i majoritet. Det finns dessutom en trend mot att större delen av forskningen publiceras på engelska.

Han övergick sedan till att diskutera Cecilie Høigårds⁴ skillnad mellan tillämpad myndighetsforskning och (kritiskt) universitetsforskning. Han menade att

4. Høigård, C. (2005). *Nytt politi? En kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning*. K-serien nr. 2/2005. Oslo: Avdeling for kriminologi i samarbeid med Unipub AS

universitetsforskningen inte (längre) är någon garant för oberoende och kritisk forskning, delvis på grund av att universiteten i dag i hög grad är beroende av extern finansiering för att kunna bedriva forskning, samtidigt som det försiggår en kamp om finansieringen. Mot denna bakgrund angav han ett antal förhållanden som skulle kunna hota polisforskningens integritet:

- Myndighetsstyrning: Det finns en tendens att strama upp hanteringen av forskning mot ökad användarorientering och kontroll av publicerade resultat. Den kritiska forskningen främjas inte av detta.
- Censur: Särskilt av forskare som är anställda i eller omkring polisen, men som inte kan bedriva fri forskning.
- Selektiv fördelning av forskningsmedel: Det är många om budet och ett antal uppgifter som tidigare skulle ha betraktats som forskning definieras i dag som utvärderingsprojekt och utförs av konsultföretag som inte har några bakgrundskunskaper om polisforskning.
- I samband med föregående punkt finns även risken för «shopping around»: Om ett forskningsprojekt ger oönskade resultat, kan polismyndigheten välja andra partners och måttstockar som kan öka mängden önskade resultat. Här är förändring av utförare av enkätstudier om förtroendet för polisen i Danmark ett konkret exempel.
- Att inte offentliggöra resultat: Både den svenska och den norska polisreformutredningen diskuterar om den föreslagna centraliseringen av organisationen skulle kunna få negativa konsekvenser för det lokala polisarbetet – vilket inte förväntas bli fallet. Ingen av redogörelserna nämner i detta sammanhang utvärderingen av den danska reformen, vilken just visar att det lokala polisarbetet har skadats.

Holmberg beskrev som sin huvudpoäng att dessa och andra faktorer kan bidra till att vi som forskare – medvetet eller omedvetet blir självcensurerande. Vi tonar ner de stora frågorna och koncentrerar oss på effektmätningar och liknande – Vad? och Varför? ersätts av Hur? och Hur mycket?

Avslutningsvis pekade Holmberg på det faktum att nästan all nordisk polisforskning bedrivs av forskare från de länder forskningen har handlat om. Även jämförande nordiska projekt använder företrädesvis modellen att forskare från det enskilda landet ser på sina egna polisorganisationer. Detta gör det svårt att bedöma hur stora likheterna och skillnaderna egentligen är mellan de nordiska polisorganisationerna, och vi som forskare utnyttjar inte den stora potential för jämförande forskning som vår kunskap om varandras språk ger oss. Hans uppmaning var därför att vi i högre grad än hittills ska göra fältarbeten hos varandra och på så sätt skapa grogrund för nya komparativa projekt.

FALSE CONFESSIONS AND CORRECTING INJUSTICES

Konferensens moderator Ola Kronkvist introducerade den sista huvudtalaren genom att ange att få forskare kan säga att deras forskning både har förändrat forskningsfältet och den praktiska verksamheten – men det kan professor Guðjónsson göra.

Gisli H Guðjónsson är professor i Forensic Psychology vid Institute of Psychiatry vid King's College i London.

Gisli Guðjónsson beskrev i sin föreläsning «False Confessions and Correcting Injustices» utvecklingen av forskningen om falska erkännanden från 1980-talet och framåt. Han illustrerade sina resonemang med mer eller mindre utförliga beskrivningar av ett stort antal fallstudier. Att beskriva alla dessa lämpar sig inte för ett kort sammanfattande referat som detta. Istället fokuseras här på hans huvudresultat och läsaren hänvisas till inspelningen av hans föreläsning⁵.

När forskningen om falska erkännanden inleddes på 1980-talet fanns en stark skepsis mot förekomsten av sådana förutom hos allvarligt psykiskt sjuka personer. Detta var en uppfattning som under lång tid varit återkommande i en rad länder som Guðjónsson verkat eller föreläst i. Det finns inga data om hur vanliga falska erkännanden är. Däremot är det klart att de förekommer med större frekvens än man tidigare trott. Man kan dessutom anta stora nationella olikheter bl.a. beroende på skillnader i kvaliteten hos förundersökningar och förhörsmetoder.

Orsakerna till falska erkännanden är talrika och multifaktoriella men det finns huvudsakligen två typer av förklaringar. Den första handlar om pressande och manipulativa förhörstekniker med svek, lögner och hot. När väl de centrala bevisen i inledningen av en förundersökning blivit kontaminerade är det svårt att upptäcka och eliminera skadan. Prevention är bättre än att försöka korrigera en orätt som redan begåtts. Förhørsledare och åklagare förleds ofta till att tro att erkännandet styrks av att den misstänkte anses ha speciella kunskaper i fallet som man anser att han inte informerats om. Detta kan dock, speciellt i fall där förhöret inte dokumenterats, bero på att informationen läckt ut under ofta långa förhör. En tidig övertygelse om den misstänktes skuld kan leda till att avvikande information bortförklaras eller negligeras. Den andra typen av förklaring handlar om den misstänktes sårbarhet under förhöret. Frekvensen av unga män är hög vid falska erkännanden. Därtill kommer att förutom psykisk sjukdom även minnesluckor p.g.a. psykogenetiska faktorer eller intoxication, låg motståndskraft och låg intelligens anses vara sårbarhetsfaktorer.

Generellt är oförmåga att stå emot pressande och övertygande förhör faktorer som får den misstänkte att misstro sin egen minnesbild. I en del fall är erkännandet ett sätt att få uppmärksamhet, speciellt i en livssituation präglad av

5. Professor Gisli Guðjónssons föreläsning finns tillgänglig på <http://lnu.se/institutioner/polisutbildningen/forskning>

social isolering. I andra fall stys erkännandet av att vilja ta på sig skulden för något någon annan förmodas ha gjort. I länder med möjlighet till lägre straff om man erkänner (plea bargaining) kan det falska erkännandet basera sig på en kalkyl om det minst onda. Detta gäller speciellt USA, där ett erkännande kan ge livstids fängelse istället för dödsstraff.

Guðjónsson avslutade med att konstatera att utbildning och ökad medvetenhet inom polisen och rättsväsendet i övrigt är grundläggande för att förebygga falska erkännanden, oberoende av om dessa getts frivilligt eller framkallats av polisen. Forskningen i forensisk psykologi har utvecklats dramatiskt och förändrat det rättsliga landskapet i många länder, men det finns mer att lära sig. Bl.a. efterlyste Gudjonsson fler djupanalyser av inspelade förhör och att falska erkännanden mer generellt ska ges mer uppmärksamhet i forskningen.

SEMINARIER OCH POSTERS

Seminarierna var organiserade under olika teman.

«Policing in General» innehöll åtta presentationer. Där behandlades bl.a. utvecklandet av en transnationell yrkeskultur utifrån erfarenheter från norska poliser som ingått i EU:s gränspolisorganisation FRONTEX, polisens resultatkultur ur en analytikers perspektiv, och hur diskurser om mångfald hanteras av polisstudenter. Därtill presenterades den nya nordiska antologin *Innføring i Politivitenskap*.

«The Relation Police – Public» bestod av fem presentationer om bl.a. faktorer som påverkar allmänhetens förtroende för polisen, polisens nya mediastrategier, och barn och ungdomars syn på polisen.

«Organization and Control» innehöll två presentationer om polisens sätt att styra polisarbete bl.a. i termer av new public management.

«Police History» omfattade tre presentationer om framväxten av norsk polis på 1800-talet, de första kvinnliga polisernas intåg i organisationen och ett historiskt perspektiv på polisens brottspreventiva arbete.

Under «Recruitment and Education» gavs åtta bidrag innefattande rekryteringsmetoder som prognosinstrument, polisstudenters skrivande och kunskapssyn, utvecklingen från ett legalistiskt till ett autonomt förhållningssätt från polisutbildning till praktiskt polisarbete och utvecklandet av virtuella träningsmiljöer i polisutbildningen.

«Policing Methods in General» innehöll nio bidrag. De omfattade bl.a. databaserade beslutsunderlag i brottsbekämpning, odemokratiska polismetoder, hantering av illegal invandring och hantering av hedersrelaterade brott.

Under «Forensics» gavs bl.a. presentationer om matchning av skoavtryck och brottsplatsundersökningar vid mord.

«Police – Crime Victims» innefattade två presentationer om stöd till kvinnliga och unga brottsoffer.

«Working Environment» bestod av två bidrag om dels polisens psykosociala arbetsmiljö, dels fysiska problem med långvarigt sittande i polisbilar.

Sex posters presenterades. En av dessa behandlade samarbetet mellan polis, tull och gränsbevakning i bekämpandet av organiserad brottslighet i Finland. Forskningsavdelningen vid Polisyrkeshögskolan i Finland presenterade en forskningsantologi med 30 artiklar. Från Politihøgskolen i Oslo kom dels en studie av hur karaktären på introducerande information påverkade polisens förhållningssätt i ett övningsscenario, dels en utvärdering av en kurs i kommunikation och konflikthantering. Tre studier från ett norskt projekt om förtroendet för polisen efter terrorattacken den 22 juli 2011 presenterades också. En av dessa behandlade normmännens syn på terrorförebyggande åtgärder, en annan huruvida en enskild händelse som terrorattacken påverkat förtroendet för polisen, och en tredje presenterade en studie om kopplingen mellan politisk tillhörighet och uppfattningen om polisen.

Abstracts och i vissa fall Powerpoint-presentationer finns för nedladdning på Polisutbildningen i Växjö's webbsida.⁶

På konferensen fanns också posterpresentationer från den danska polishögskolan samt polisutbildningarna i Umeå och Växjö tillsammans med posters/bokbord från Brottsförebyggande rådet och Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion i Sverige. Fem förlag bidrog med bokbord med polisforskningsrelevant litteratur.

Sist men inte minst firades, med ett releaseparty och ett bejublat musikaliskt framträdande av redaktörerna Lars Holmberg och Paul Larsson, att *Nordisk politiforskning* sett dagens ljus.

Den sjätte Nordiska polisforskningskonferensen kommer att hållas i Oslo 2016.

6. <http://lnu.se/institutioner/polisutbildningen/forskning>